

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

LĒMUMS PAR TIESVEDĪBAS IZBEIGŠANU

lietā Nr. 2007-06-03

Rīgā

2007. gada 12. jūnijā

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas rīcības sēdes priekšsēdētājs Gunārs Kūtris, tiesneši Kaspars Balodis, Aija Branta, Juris Jelāgins, Kristīne Krūma, Uldis Ķinis un Viktors Skudra,

tiesas rīcības sēdē izskatījusi priekšlikumu izbeigt tiesvedību lietā Nr. 2007-06-03 „Par Ministru kabineta 2007. gada 8. janvāra noteikumu Nr. 32 „Grozījumi Nacionālās drošības likumā” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 81. pantam”,

konstatēja:

1. 2007. gada 20. februārī Satversmes tiesā ierosināta lieta Nr. 2007-06-03 „Par Ministru kabineta 2007. gada 8. janvāra noteikumu Nr. 32 „Grozījumi Nacionālās drošības likumā” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 81. pantam” pēc pieteikuma, ko iesnieguši divdesmit Latvijas Republikas 9. Saeimas deputāti - Solvita Āboltiņa, Arturs Krišjānis Kariņš, Einars Repše, Kārlis Šadurskis, Ilma Čepāne, Ina Druviete, Sandra Kalniete, Uldis Grava, Sarmīte Ķikuste, Ainars Latkovskis, Dzintars Zaķis, Linda Mūrniece, Inguna Rībena, Silva Bendrāte, Jānis Reirs, Jānis Urbanovičs, Ausma Ziedone-Kantāne, Valērijs Agešins, Artis Kampars, Nils Ušakovs - (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs).

2. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka Ministru kabineta 2007. gada 8. Janvāra noteikumi Nr. 32 „Grozījumi Nacionālās drošības likumā” (turpmāk – Noteikumi Nr. 32) neatbilst Satversmes 1. un 81. pantam. Atsaucoties uz Satversmes tiesas spriedumiem lietās Nr. 2001-09-01 un Nr. 2000-07-0409, tiek uzsvērts, ka Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. pantā ietvertais varas dalīšanas princips paredz trīs varu harmonisku sadarbību, savstarpēju kontroli un ierobežošanu, kā arī varas mērenību. Demokrātiskā valstī likumdošanas vara pieder tautai un likumdevējam – parlamentam. Valsts varas dalīšanas princips un Satversmes 64. pants noteic, ka tiesības kādu jautājumu noregulēt ar likumu pieder Saeimai, kā arī tautai Satversmē paredzētā kārtībā un apmēros. Satversmes 81. pantā paredzētajos gadījumos likumdošanas tiesības var izmantot Ministru kabinets.

Pieteikumā izteikts viedoklis, ka demokrātiskā tiesiskā valstī ir ne vien jāpieņem politiski lietderīgi un valsts drošību sekmējoši normatīvie akti, bet tas arī jādara pienācīgā kārtībā. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka, izdodot Noteikumus Nr. 32, nav ievērots Satversmes 81. pantā ietvertais priekšnoteikums „ja neatliekama vajadzība to prasa”. Ministru kabinets esot ne vien pārkāpis Satversmes 81. pantu, bet neesot ievērojis arī Satversmes 1. pantā noteikto varas dalīšanas principu. Šāda prakse radot „risku sabiedrības interešu un cilvēktiesību pārkāpšanai un līdz ar to vispārpieņemto brīvību pastāvēšanai”.

3. Izskatot Noteikumus Nr. 32 likumdošanas kārtībā, Saeima 2007. gada 1. februārī pieņēma likumu „Grozījumi Nacionālās drošības likumā”. 2007. gada 9. februārī Latvijas Valsts prezidente Vaira Vīķe-Freiberga nodeva šo likumu otrreizējai caurlūkošanai, norādot, ka nav pieņemama valsts drošības iestāžu darbību regulējošo likumu sasteigta grozīšana, neiesaistot visu ieinteresēto pušu pārstāvjus, speciālistus un ekspertus un nedodot saprātīgu laiku šādu iniciatīvu izvērtēšanai un priekšlikumu izstrādei.

4. 2007. gada 15. februārī Pieteikuma iesniedzēja vārdā deputāte S. Ābolčiņa papildināja pieteikumu, norādot, ka pievienojas minētajam Valsts prezidentes viedoklim. Turklāt šāds viedoklis būtu attiecināms uz visu likumdošanas procesu kopumā.

5. 2007. gada 1. martā Saeima otrreiz caurlūkoja likumu „Grozījumi Nacionālās drošības likumā” un pieņēma to bez grozījumiem. 2007. gada 10. martā Valsts prezidente apturēja minētā likuma publicēšanu uz diviem mēnešiem. Parakstu vākšana tautas nobalsošanas ierosināšanai par šo likumu notika no 2007. gada 3. aprīļa līdz 2. maijam.

6. 2007. gada 20. februārī Satversmes tiesa, ierosinot lietu, uzaicināja Ministru kabinetu līdz 2007. gada 21. martam iesniegt atbildes rakstu.

Atbildes rakstā Ministru kabinets nepiekrīt pieteikumā izteiktajam viedoklim un lūdz atzīt pieteikumu par nepamatotu. Atsaucoties uz Satversmes tiesas spriedumu lietā Nr. 03-05(99), Ministru kabinets norāda, ka „varas dalīšana ir spēkā kā princips, tomēr tā netiek īstenota ļoti stingri pēc tās ideāli tipiskā modeļa. Vispārēji tiek stingri sargāta tikai tiesnešu neatkarība no izpildvaras iejaukšanās. Taču citādi varas sadales shēma vēsturiskā skatījumā jau no paša sākuma tomēr neizslēdz zināmus principiālo robežu pārkāpumus. No Satversmes 1. pantā ietvertā demokrātiskas republikas jēdziena izrietošais varas dalīšanas princips nav jāuztver dogmatiski un formāli, bet jāsamēro ar tā mērķi novērst varas centralizāciju vienas institūcijas vai amatpersonas rokās.”

Ministru kabinets uzsver, ka Satversmes 81. pants noteic Ministru kabinetam neapstrīdamu tiesību izdot noteikumus ar likuma spēku, „ja neatliekama vajadzība to prasa”.

Atbildes rakstā izteikts viedoklis, ka „neatliekama vajadzība” nav juridiskiem kritērijiem pakļauts vērtējums, bet vērtējums, kas pakļauts lietderības kritērijiem. Šie kritēriji esot paša izdevēja, proti, Ministru kabineta, ziņā un neesot pretrunā ar Satversmes 1. pantu, ciktāl saglabājas varas savstarpējās kontroles un līdzsvara attiecības un varas mērenība, kā arī tiekot ievēroti citi tiesiskas valsts principi.

Ministru kabinets informē, ka neatliekamās vajadzības pamatojums Noteikumu Nr. 32 izdošanai bijis saistīts ar valdības rīcībā esošo informāciju par būtiskiem valsts nacionālās drošības apdraudējumiem un politisku apņemšanos maksimāli īsā laikā tos novērst. Informācijas analīzes dienesta sagatavotās valsts apdraudējuma analīzes

liecinājušas „par būtisku situācijas saasinājumu un pieaugošu apdraudējuma līmeni visās tradicionāli aktuālajās valsts nacionālo drošību apdraudošajās jomās”. Tieši neatliekama vajadzība „nekavējoties panākt visu drošības sistēmas izpildvaras rīcībā esošo resursu koordinētu un saskaņotu rīcību valsts un sabiedrības drošības apdraudējuma mazināšanai” bijis pamats Noteikumu Nr. 32 izdošanai.

Konkrēti valsts apdraudējuma fakti, kas Ministru kabineta rīcībā bija laikposmā no 2006. gada oktobra līdz decembrim un kuru dēļ bija nepieciešams Noteikums Nr. 32 pieņemt Satversmes 81. panta kārtībā, iekļauti atbildes raksta klasificētajā daļā, kam piešķirts valsts noslēpuma statuss.

7. 2007. gada 29. martā Saeima pieņēma likumu „Grozījumi Nacionālās drošības likumā”, ko Valsts prezidente izsludināja 2007. gada 10. aprīlī. Ar šo likumu Nacionālās drošības likuma attiecīgie panti tika izteikti tādā redakcijā, kādā tie bija pirms Noteikumu Nr. 32 pieņemšanas. Pārejas noteikumu 1. Punktā tika noteikts, ka ar šā likuma spēkā stāšanos spēku zaudē Noteikumi Nr. 32. Likums stājās spēkā ar 2007. gada 11. aprīli.

8. 2007. gada 29. martā Saeimas Juridiskā komisija iesniedza Saeimai likumprojektu „Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē”, likumprojekta anotācijā norādot, ka „Valdība savas tiesības izdot noteikumus ar likuma spēku kopš Satversmes darbības atjaunošanas ir izmantojusi ļoti plaši. Tā kā šā panta pielietošana ne vienmēr ir bijusi veiksmīga un līdz ar to arī diskutabla, ar likumprojektu tiek piedāvāts izslēgt Satversmes 81. pantu”. 2007. gada 3. maijā Saeima pieņēma likumu „Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē”, kas Satversmes 81. pantu paredz izslēgt.

2007. gada 17. maijā minētais likums tika izsludināts. Tas stājās spēkā 2007. gada 31. maijā.

9. 2007. gada 8. maijā Centrālā vēlēšanu komisija ir izsludinājusi tautas nobalsošanu par Valsts prezidentes apturēto likumu „Grozījumi Nacionālās drošības likumā” un „Grozījumi Valsts drošības iestāžu likumā” atcelšanu.

Satversmes tiesa secināja:

10. Satversmes tiesas likuma 29. pants reglamentē tiesvedības izbeigšanu lietā. Minētā panta pirmās daļas 2. punkts noteic, ka tiesvedību lietā var izbeigt līdz sprieduma pasludināšanai ar Satversmes tiesas lēmumu, ja apstrīdētā tiesību norma (akts) ir zaudējusi spēku. Savukārt šī panta pirmās daļas 4. punkts paredz, ka tiesvedību lietā var izbeigt līdz sprieduma pasludināšanai ar Satversmes tiesas lēmumu, ja spēku ir zaudējusi norma (akts), atbilstība kurai tiek apstrīdēta.

Apstrīdētais akts - Noteikumi Nr. 32 - zaudēja spēku ar Saeimas 2007. gada 29. martā pieņemto likumu „Grozījumi Nacionālās drošības likumā”.

Norma, atbilstība kurai tiek apstrīdēta - Satversmes 81. pants - zaudēja spēku 2007. gada 31. maijā saskaņā ar likumu „Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē”.

Tādējādi ir iestājušies Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. un 4. punktā paredzētie nosacījumi tiesvedības izbeigšanai lietā.

11. Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmajā daļā noteiktajos gadījumos likums paredz Satversmes tiesai tiesības izbeigt lietu, bet neparedz pienākumu to darīt. Līdzšinējā Satversmes tiesas praksē tiesvedība lietā šādos gadījumos ir gan turpināta (*sk., piemēram, 2003. gada 4. februāra spriedumu lietā Nr. 2002-06-01, 2004. gada 14. janvāra spriedumu lietā Nr. 2003-19-0103, 2005. gada 16. decembra spriedumu lietā Nr. 2005-12-0103,*), gan arī izbeigta (*sk., piemēram, lēmumus par lietas izbeigšanu lietās Nr. 2004-23-01, Nr. 2004-24-0306, Nr. 2004-26-01, Nr. 2005-23-03, Nr. 2006-27-03, Nr. 2007-05-0106*).

11.1. Izsverot jautājumu par to, vai tiesvedība lietā izbeidzama, Satversmes tiesa visupirms ņēmusi vērā nepieciešamību aizsargāt personām Satversmē noteiktās pamattiesības. Tā, piemēram, lietā Nr. 2002-06-01 Satversmes tiesa konstatē, ka konstitucionālās sūdzības iesniedzēja pārstāve lūgusi Satversmes tiesai lietu neizbeigt, norādot, ka Satversmes tiesas spriedums esot vienīgais tiesiskais ceļš, kādā iesniedzējs

varot turpināt savu aizskarto tiesību aizsardzību (*sk.: Satversmes tiesas 2003. gada 4. februāra sprieduma lietā Nr. 2002-06-01 7. punktu*).

Savukārt lietā Nr. 2007-05-0106 Satversmes tiesa izšķīrusies izbeigt tiesvedību, konstatējot, ka apstrīdētā norma ir zaudējusi spēku, bet pieteikuma iesniedzējs - Latvijas Republikas tiesībsargs – „nav lūdzis apstrīdēto normu atzīt par spēkā neesošu no tās pieņemšanas brīža” (*Satversmes tiesas 2007. gada 3. aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu 6. punkts*).

11.2. Vienlaikus Satversmes tiesa ir secinājusi, ka „saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 1. pantu Satversmes tiesas uzdevums ir novērtēt tiesību normu (aktu) atbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām. Turklāt šāda atbilstības novērtēšana ir mērķtiecīgs process, kura rezultātā par neatbilstošām atzītās tiesību normas (akti) saskaņā ar likuma 32. pantu zaudē spēku. Tādējādi, kopsakarā tulkojot Latvijas Republikas Satversmes 1. un 85. pantu, redzams, ka Satversmes tiesas likuma mērķis un Satversmes tiesas uzdevums ir veicināt tiesību sistēmas sakārtošanu, kā arī veikt kontroli pār to, lai konstitucionālās institūcijas ar to izdotajiem aktiem neizjauktu valsts varas savstarpējās kontroles un līdzsvara attiecības” (*Satversmes tiesas 2000. gada 5. aprīļa lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 04-06(99)*).

Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. un 4. punkts ir vērsts uz to, lai nodrošinātu Satversmes tiesas procesa ekonomiju un lai Satversmes tiesai nebūtu jātaisā spriedums lietās, kurās strīds vairs nepastāv. Ja strīds vairs nepastāv, zūd jēga Satversmes tiesas procesam.

12. Konkrētajā lietā nav pamata turpināt tiesvedību lietā:

12.1. Pieteikuma iesniedzējs ir apstrīdējis to, vai Ministru kabinetam bija tiesības izdot Noteikumus Nr. 32 Satversmes 81. pantā noteiktajā kārtībā. Taču pieteikumā nav norādīts, ka šie Noteikumi pēc satura neatbilstu Satversmei, piemēram, ka tie aizskartu

personām Satversmē noteiktās pamattiesības un ka šo pamattiesību aizsardzībai būtu nepieciešama Noteikumu Nr. 32 atzīšana par spēku zaudējušiem no izdošanas brīža.

12.2. Saeima ir pieņēmusi likumu „Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē”, ar kuru izslēgts Satversmes 81. pants. Līdz ar to nav nepieciešams veidot Satversmes tiesas doktrīnu šā panta interpretācijai.

Tādējādi nav nepieciešams turpināt tiesvedību minētajā Satversmes tiesas lietā.

Ņemot vērā minēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. un 4. punktu, Satversmes tiesa

nolēma:

izbeigt tiesvedību lietā Nr. 2007-06-03 „Par Ministru kabineta 2007. gada 8. janvāra noteikumu Nr. 32 „Grozījumi Nacionālās drošības likumā” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 81. pantam”, kas ierosināta pēc pieteikuma, ko iesnieguši divdesmit Latvijas Republikas 9. Saeimas deputāti - Solvita Āboltiņa, Arturs Krišjānis Kariņš, Einars Repše, Kārlis Šadurskis, Ilma Čepāne, Ina Druviete, Sandra Kalniete, Uldis Grava, Sarmīte Ķikuste, Ainars Latkovskis, Dzintars Zaķis, Linda Mūrniece, Inguna Rībena, Silva Bendrāte, Jānis Reirs, Jānis Urbanovičs, Ausma Ziedone-Kantāne, Valērijs Agešins, Artis Kampars, Nils Ušakovs.

Lēmums nav pārsūdzam

Rīcības sēdes priekšsēdētājs

G. Kūtris